

หลักสูตรการทอผ้าไหมลายดอกขจร จำนวน 40 ชั่วโมง

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอท่าตูม

ความเป็นมา

อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดในภาคอีสานที่มีวัฒนธรรมการทอผ้ามาช้านาน และได้สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่โดดเด่น ยิ่งหากได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งแล้วจะค้นพบเหตุผลหลายประการที่สนับสนุนในเรื่องการทอผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์ของสุรินทร์ ในด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรมประเพณี การทอเส้นไหม ลวดลายผ้าไหม และกรรมวิธีการทอ ตลอดจนการใช้ผ้าไหมในโอกาสต่าง ๆ และยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

สกร.ระดับอำเภอท่าตูม ได้มีการสำรวจความต้องการในการจัดการศึกษาด้านอาชีพ ในเขตพื้นที่อำเภอท่าตูมกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องของประชาชนในเขตอำเภอท่าตูม โดยได้มอบหมายให้ครูศน.ตำบลนำแบบสำรวจความต้องการด้านอาชีพให้ประชาชนในพื้นที่อำเภอท่าตูม ประชาชนในพื้นที่มีความต้องการอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งสกร.ระดับอำเภอท่าตูมได้นำมาวิเคราะห์ จัดทำหลักสูตร เพื่อให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ในปีงบประมาณ 2568 สรุปได้ว่ากลุ่มเป้าหมายมีความสนใจในอาชีพการมัดย้อมไหมจากสีธรรมชาติ จึงได้จัดทำหลักสูตรการทอผ้าไหมลายดอกขจร ขึ้น

ลักษณะเด่นของผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์

1. มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ โดยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากกัมพูชา และลวดลายที่บรรจงประดิษฐ์ขึ้นล้วนมีที่มาและความหมายอันเป็นมงคล
2. นิยมใช้ไหมน้อยในการทอ ซึ่งไหมน้อยคือไหมที่สาวมาจากเส้นใยภายในรังไหม มีลักษณะนุ่ม เรียบเงางาม
3. นิยมใช้สีธรรมชาติในการทอ ทำให้มีสีไม่ฉูดฉาด มีสีสันทันทีมีลักษณะเฉพาะ คือ สีจะออกโทนสีขรึม เช่น น้ำตาล แดง เขียว ดำ เหลือง อีกทั้งยังมีกลิ่นหอมจากเปลือกไม้
4. ฝีมือการทอ จะทอแน่นมีความละเอียดอ่อนในการทอและประณีต รู้จักผสมผสานลวดลายต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แสดงถึงศิลปะที่สวยงามกว่าปกติ
5. แต่เดิมนั้นการทอผ้าไหมของชาวบ้านทำเพื่อไว้ใช้เอง และสวมใส่ในงานทำบุญและงานพิธีต่างๆ

หลักการของหลักสูตร

1. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนในการใช้เส้นไหมสีเหลืองในการทอ ซึ่งจะทำให้ผ้ามีความนุ่มพลิ้วน่าสวมใส่
2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนในการประยุกต์ลวดลาย และสีย้อม ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
3. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบการขายที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลาย

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะความรู้ ความเข้าใจ เทคนิคการมัดย้อมไหม ของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้เสริม เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ ต่อยอดอาชีพเดิม
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถออกแบบการมัดลายขจร ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษ
4. เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมการทอผ้าไหมของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือประชาชนกลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียน

1. ผู้ที่ไม่มีอาชีพ
2. ผู้ที่มีอาชีพและต้องการพัฒนาอาชีพ

ระยะเวลาเรียน รวม 40 ชั่วโมง แบ่งเป็น

ภาคทฤษฎี จำนวน 19 ชั่วโมง

ภาคปฏิบัติ จำนวน 21 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตร

1. ช่องทางการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร

จำนวน 3 ชั่วโมง

- 1.1 ความสำคัญในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร
- 1.2 ความเป็นไปได้ในประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร
 - 1.2.1 การวางแผนและบริหารจัดการ
 - 1.2.2 แหล่งเงินทุนและการจัดหาเงินทุน
 - 1.2.3 ความต้องการของตลาด
 - 1.2.4 ช่องทางการจัดจำหน่าย

2. ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง

จำนวน 3 ชั่วโมง

- 2.1 สถานประกอบการเกี่ยวกับการมัดย้อมไหม
- 2.2 ร้านค้าหรือตัวแทนในการจำหน่ายผลผลิต
- 2.3 เครือข่ายกลุ่มทอผ้าไหม
- 2.4 การตัดสินใจเลือกอาชีพ
- 2.5 ความต้องการของตลาด
- 2.6 สถานประกอบการ เครือข่าย กลุ่ม องค์กร ที่ประสบผลสำเร็จ

3. ทักษะการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร

จำนวน 3 ชั่วโมง

3.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทอผ้าไหมลายดอกขจร

3.1.1 ประวัติความเป็นมาวัฒนธรรมผ้าไหมสุรินทร์

3.1.2 กระบวนการและรูปแบบการทอผ้าไหมลายดอกขจร

3.1.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร

4. การเตรียมวัตถุดิบและส่วนประกอบ

จำนวน 15 ชั่วโมง

4.1 ขั้นตอนในการเตรียมไหมสำหรับการทอ

4.1.1 การเลือกเส้นไหม

4.1.2 วัตถุดิบและส่วนประกอบ

4.2 การฟอกไหม

4.2.1 วัตถุประสงค์ของการฟอกไหม

4.2.2 วัสดุและอุปกรณ์ของการฟอกไหม

4.2.3 ขั้นตอนการฟอก

4.2.4 ข้อควรระวังในการฟอกไหม

4.3 การกวักไหม/การแกว่งไหม

4.3.1 จุดประสงค์ของการกวักไหม/การแกว่งไหม

4.3.2 วัสดุและอุปกรณ์

4.3.3 วิธีการกวักไหม/การแกว่งไหม

4.3.4 ข้อควรระวังในการกวักไหม/การแกว่งไหม

4.4 การเตรียมเส้นไหมพุ่ง/ไหมยืน

4.4.1 ขั้นตอนการเตรียมเส้นไหมพุ่ง/ยืน

4.4.2 การออกแบบลวดลาย

4.4.3 การร้อยหลอดเล็กเป็นพวง

4.5 การคันเส้นไหม

4.5.1 จุดประสงค์ของการคันไหม

4.5.2 วัสดุและอุปกรณ์

4.5.3 วิธีการคันไหม

4.5.4 ข้อควรระวังในการคันไหม

5. การออกแบบลายและการย้อมสีไหมลายขจร

จำนวน 12 ชั่วโมง

5.1 วัสดุอุปกรณ์

5.2 วิธีการมัดลาย/ขั้นตอน/การย้อมสีไหม

5.3 ข้อควรระวังในการมัดลายและการย้อมสีไหม

5.4 การตรวจสอบความถูกต้องของลวดลาย

6. การบริหารจัดการอาชีพ

จำนวน 3 ชั่วโมง

- 6.1 การบริหารจัดการอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร
- 6.2 การดูแลรักษาคุณภาพการทอผ้าไหมลายดอกขจร
- 6.3 การลดต้นทุนในการผลิตของการทอผ้าไหมลายดอกขจร
- 6.4 การเพิ่มมูลค่าสินค้า
 - 6.4.1 การแปรรูป
 - 6.4.2 การออกแบบ
 - 6.4.3 การประยุกต์ใช้

7. จัดการการตลาด

จำนวน 1 ชั่วโมง

- 7.1 ทำฐานข้อมูลลูกค้าที่ใช้บริการ/คู่แข่งทางการตลาด
- 7.2 ประชาสัมพันธ์
- 7.3 ส่งเสริมการขายและการบริการด้วยกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือน
- 7.4 การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์
- 7.5 จัดการความเสี่ยง
 - 7.5.1 วิเคราะห์ศักยภาพในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร
 - 7.5.2 แก้ไขปัญหาความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร

การจัดกระบวนการเรียนรู้

1. ศึกษาภาคทฤษฎี จากเอกสารและจากวิทยากรผู้สอน
2. ศึกษาดูงานจากสถานประกอบการ
3. ฝึกปฏิบัติการทอผ้าไหมลายดอกขจรตามขั้นตอน ในหลักสูตร
4. เข้ารับการทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

สื่อการเรียนการสอน

1. ใบความรู้ เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทอผ้าไหมลายดอกขจร
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อบุคคล วิทยากร
3. พบกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. อุปกรณ์ประกอบการฝึกทักษะอาชีพ

การวัดและประเมินผล

1. ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ (20)
2. ทักษะการปฏิบัติ (20)
3. คุณภาพของผลงานการปฏิบัติ (40)

การจบหลักสูตร

1. มีเวลาเรียนและฝึกปฏิบัติตามหลักสูตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
2. มีผลการประเมินผ่านตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60
3. มีผลงานที่มีคุณภาพตรงตามหลักการของหลักสูตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนเกิดทักษะความรู้ความเข้าใจ เทคนิคการย้อมไหมลายขจร และสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้
2. ผู้เรียนสามารถออกแบบการมัดลาย การย้อมสี ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
3. เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษ
4. เป็นการสืบสานวัฒนธรรมการทอผ้าไหมลายดอกขจร

รายละเอียดโครงสร้างหลักสูตรการทอผ้าไหมลายดอกขจร จำนวน 40 ชั่วโมง

เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	ชั่วโมง	
				ทฤษฎี	ปฏิบัติ
1. ช่องทางการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร	1.1 อธิบายความสำคัญในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร 1.2 อธิบายความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร ได้แก่ การวางแผนและการบริหารจัดการ การหาแหล่งเงินทุน ความต้องการของตลาด และการจัดหารวัสดุอุปกรณ์ได้	1.1 ความสำคัญในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร 1.2 ความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร 1.2.1 การวางแผนและการบริหารจัดการ 1.2.2 แหล่งเงินทุนและการจัดหาเงินทุน 1.2.3 ความต้องการของตลาด 1.2.4 ช่องทางการจัดจำหน่าย	1.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สื่อต่าง ๆ สถานประกอบการ สื่อของจริง ภูมิปัญญาในชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการประกอบอาชีพ ที่มีความเป็นไปได้ในชุมชน 1.2 วิเคราะห์อาชีพที่ทางชุมชนแตกต่าง ๆ	3	-
2. ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง	2.1 สามารถจัดหาแหล่งเรียนรู้ได้ 2.2 สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้	2.1 สถานประกอบการเกี่ยวกับการทอผ้าไหมลายดอกขจร 2.2 ร้านค้าหรือตัวแทนในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ 2.3 เครือข่ายกลุ่มทอผ้าไหม 2.4 การตัดสินใจเลือกอาชีพ 2.5 ความต้องการของตลาด 2.6 สถานประกอบการ เครือข่าย กลุ่ม องค์กร ที่ประสบผลสำเร็จ	2.1 ศึกษาดูงานในสถานประกอบการ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่ตัดสินใจเลือก 2.2 ผู้เรียนตัดสินใจเลือกอาชีพ	3	-

รายละเอียดโครงสร้างหลักสูตรการทอผ้าไหมลายดอกขจร จำนวน 40 ชั่วโมง

เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	ชั่วโมง	
				ทฤษฎี	ปฏิบัติ
3. ทักษะการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมสุรินทร์	3.1 อธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทอผ้าไหมลายดอกขจร ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ผ้าไหมสุรินทร์ กระบวนการและรูปแบบการทอผ้าไหมลายดอกขจร ความสำคัญและประโยชน์ของการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร ได้	3.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทอผ้าไหมลายดอกขจร 3.1.1 ประวัติความเป็นมาวัฒนธรรมผ้าไหมสุรินทร์ 3.1.2 กระบวนการและรูปแบบการทอผ้าไหมลายดอกขจร 3.1.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมลายดอกขจร	3.1 ทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดความรู้และความเข้าใจ และพื้นฐานของผู้เรียน 3.2 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าไหมลายดอกขจร 3.3 อภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3.4 จัดทำแผนการฝึกทักษะการทอผ้าไหมลายดอกขจร 3.5 วิทยากรบรรยายและสาธิต	3	-
4. การเตรียมวัตถุดิบและส่วนประกอบ	4.1 สามารถเตรียมวัตถุดิบและส่วนประกอบได้แก่ ขั้นตอนในการเตรียมไหมสำหรับการทอ การเลือกเส้นไหม วัตถุดิบและส่วนประกอบได้ 4.2 สามารถอธิบายการฟอกไหม ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการฟอกไหม วัสดุและอุปกรณ์ของการฟอกไหม ขั้นตอนการฟอกไหม และขอควรระวังในการฟอกไหม ได้	4.1 ขั้นตอนในการเตรียมไหมสำหรับการทอ 4.1.1 การเลือกเส้นไหม 4.1.2 วัตถุดิบและส่วนประกอบ 4.2 การฟอกไหม 4.2.1 วัตถุประสงค์ของการฟอกไหม 4.2.2 วัสดุและอุปกรณ์ของการฟอกไหม 4.2.3 ขั้นตอนการฟอก 4.2.4 ขอควรระวังในการฟอกไหม	4.1 วิทยากรบรรยายและสาธิต 4.2 ฝึกปฏิบัติจริง 4.3 ทดสอบหลังเรียน 4.4 ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองทั้งเรียนอย่างตนเอง	3	12

รายละเอียดโครงสร้างหลักสูตรการทอผ้าไหมลายดอกขจร จำนวน 40 ชั่วโมง

เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	ชั่วโมง	
				ทฤษฎี	ปฏิบัติ
	4.3 สามารถอธิบายการทอผ้าไหม/การ แกว่งไหม ได้แก่ จุดประสงค์ ของการทอผ้าไหม/การแกว่งไหม วัสดุและอุปกรณ์ วิธีการทอ ไหม/การแกว่งไหม และ ขอ ควรระวังในการทอผ้าไหม/การ แกว่งไหม ได้	4.3 การทอผ้าไหม/การแกว่งไหม 4.3.1 จุดประสงค์ของการทอผ้าไหม/การแกว่ง ไหม 4.3.2 วัสดุและอุปกรณ์ 4.3.3 วิธีการทอผ้าไหม/การแกว่งไหม 4.3.4 ขอควรระวังในการทอผ้าไหม/การแกว่ง ไหม	4.1 วิทยากรบรรยายและสาธิต 4.2 ฝึกปฏิบัติจริง 4.3 ทดสอบหลังเรียน 4.4 ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองทั้งเรียนอย่างต่อเนือง		
	4.4 สามารถอธิบายและสาธิตการ เตรียมเส้นไหมพุ่ง/ไหมยืน ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมเส้น ไหมพุ่ง/ยืน การออกแบบ ลวดลาย และการร้อยหลอดเล็ก เป็นพวง ได้	4.4 การเตรียมเส้นไหมพุ่ง/ไหมยืน 4.4.1 ขั้นตอนการเตรียมเส้นไหมพุ่ง/ยืน 4.4.2 การออกแบบลวดลาย 4.4.3 การร้อยหลอดเล็กเป็นพวง			
	2.6 สามารถอธิบายและสาธิตการ ขึ้นเส้นไหม ได้แก่ จุดประสงค์ ของการขึ้นเส้น วัสดุและอุปกรณ์ วิธีการขึ้น และขอควรระวังใน การขึ้นไหม ได้	4.5 การขึ้นเส้นไหม 4.5.1 จุดประสงค์ของการขึ้นเส้นไหม 4.5.2 วัสดุและอุปกรณ์ 4.5.3 วิธีการขึ้นไหม 4.5.4 ขอควรระวังในการขึ้นไหม			

รายละเอียดโครงสร้างหลักสูตรการทอผ้าไหมลายดอกขจร จำนวน 40 ชั่วโมง

เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	ชั่วโมง	
				ทฤษฎี	ปฏิบัติ
5. การออกแบบลาย และการย้อมสีไหม	5.1 สามารถอธิบายและสาธิตการ ออกแบบลายและย้อมสีไหม ได้แก่ วิธีสตูปกรรม วิธีการมัด ลาย/ขั้นตอน/การย้อมสี ขอ ครอบรังในการมัดลายการย้อมสีไหม และการตรวจสอบความถูกต้องของลวดลาย	5.1 วิธีสตูปกรรม 5.2 วิธีการมัดลาย/ขั้นตอน/การย้อมสีไหม 5.3 ขอครอบรังในการมัดลายและการย้อมสีไหม 5.4 การตรวจสอบความถูกต้องของลวดลาย	5.1 วิทยากรบรรยายและสาธิต 5.2 ฝึกปฏิบัติจริง 5.3 ทดสอบหลังเรียน 5.4 ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองหลังเรียนอย่างต่อเนื่อง	3	9
6. การบริหารจัดการอาชีพ	6.1 สามารถบริหารจัดการอาชีพการ ทอผ้าไหม ได้แก่ การควบคุม คุณภาพ และการลดต้นทุนการ ผลิต ได้	6.1 การบริหารจัดการอาชีพการทอผ้าไหมลาย ดอกขจร 6.2 การดูแลรักษาคุณภาพการทอผ้าไหมลาย ดอกขจร 6.3 การลดต้นทุนในการผลิตของการทอผ้าไหม ลายดอกขจร 6.4 การเพิ่มมูลค่าสินค้า 6.4.1 การแปรรูป 6.4.2 การออกแบบ 6.4.3 การประยุกต์ใช้	6.1 การบริหารจัดการจังหวัดสุพรรณ 6.1.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการ 6.1.2 วิทยากรบรรยายการกำหนดและ ควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ 6.1.3 ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์การลดต้นทุน การผลิตและคุณภาพเพิ่มเติม 6.1.4 วิทยากรและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ห ปัจจัยความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและมี แนวทางในการจัดการความเสี่ยง	3	-

